

טועמיה - חיים

לחיות עם הזמן בשבת קודש

ערב ש"ק שביעי של פסח תשפ"ה

הרב **מרדכי אלון שליט"א**

נכתב ונערך משמיעה ע"י תלמידים - לא מוגה

זמני הדלקת הנרות ויציאת השבת:

ירושלים - 17:35 | 18:49

תל אביב - 17:51 | 18:51

חיפה - 17:45 | 18:52

טבריה ומגדל - 17:49 | 18:49

באר שבע - 17:52 | 18:50

וְחָבַל עַל כַּפְּי שָׁמֹן

ימות המשיח צריך לברר מדוע היא אכן מתחילה בסיפור המלחמה ההיא. זה אמנם סיפור היסטורי חשוב ומרתק אבל לכאורה אין לו קשר לאחרון של פסח. חז"ל אומרים שהניצחון על אשור היה בליל הסדר, וזה רק מעצים את השאלה מדוע זה קשור לאחרון של פסח.

ארבע כוסות ומימונה

לפני שניכנס לסיפור ההיסטורי הזה, נקדים הקדמה קצרה לגבי עניינו של סוף חג הפסח. כידוע סוף הפסח מצוין בתפוצות ישראל, מי בחגיגות המימונה (כמנהג יהדות מרוקו) ומי בסעודת משיח (כמנהג חב"ד שפשה והתרחב לקהילות רבות נוספות), אבל אני מתאר לעצמי שהרבי הרש"ב מליובאוויטש זיע"א, כאשר הכריז בשנת תרס"ו על מנהג שתיית ארבע כוסות בסעודת משיח ובעצם קבע את הסעודה הזו אצל כל החסידים, הוא לא בדיוק ידע איך מתנהלת חגיגת המימונה בקרב יוצאי מרוקו - וכן להיפך; לא בטוח שיוצאי מרוקו ידעו על ארבע הכוסות של הרבי הרש"ב. אני מזכיר את זה כי ענין המשיח לא מופיע רק בהפטרה של אחרון של פסח אלא הוא גם מוכנס לתוכנו דרך המופלטות, המצות וארבע הכוסות של יו"ט אחרון של החג. זקני יהודי מרוקו יודעים לספר סיפורים סיפורי מופתים ונפלאות על קדושת מנהג המימונה; היהודים של מרוקו היו קשורים בקשרי חברות קרובים עם שכניהם הגויים,² ועם הגיע הפסח הם נאלצו להיפרד משותפיהם וחבריהם שכן בפסח לא מתערבים אלו עם אלו וההקפדות רבות. על אף ההיבדלות, במוצאי הפסח, הגיעו הגויים המרוקאים לרב היהודי כדי לקבל ממנו ברכה "מכל הרוחניות שצברתם, היהודים, בחג הזה", וממנו באחרון של פסח מקבלים את העוצמה כפי שמובא בהפטרה לעיל - "והיה ביום ההוא שורש ישי אשר עומד לנס עמים אליו גוים ידרשו" והם אף ממשיכים ומתארים איך כל באי עולם, בני אנוש ובעלי החיים, יגיעו לירושלים ויכירו בה' אלוקי ישראל. המימונה מחדירה בנו את האמונה שהמשיח זה ענין רציני, זה תכל"ס. וכך גם בסעודת משיח, שיש בה ענין גדול והרבי מליובאוויטש זיע"א מסביר שהנהיגו בה דווקא ארבע כוסות של יין - ולא מצה³ ומרור - כי

משיח בסוף הפסח

סוף חג הפסח מוקדש למשיח. אנחנו הישראלים פחות מרגישים את זה אבל בחו"ל 'אחרון של פסח', כלומר היו"ט השני של גלויות של שביעי של פסח, מוקדש למשיח ובו מפטירים בכל תפוצות ישראל¹ -

וַיֵּצֵא חֹטֵר מִגֹּזַע יִשְׂרָאֵל וַנֶּצֶר מִשְׂרָשְׁוֹ יִפְרָה. וַנְּחַה עָלָיו רוּחַ ה' רוּחַ חֲכָמָה וּבִינָה רוּחַ עֲצָה וּגְבוּרָה רוּחַ דַּעַת וַיִּרְאֵת ה'. וְהָרִיחוּ בִּירְאֵת ה' וְלֹא-לְמַרְאֵה עֵינָיו יִשְׁפּוּט וְלֹא-לְמִשְׁמַע אָזְנוֹ יוֹכִיחַ. וְשִׁפְט בְּצַדֵּק דְּלִים וְהוֹכִיחַ בְּמִשׁוֹר לְעַנְוֵי-אֶרֶץ וְהִקְהֵ-אֶרֶץ בְּשִׁבְט פִּי וּבְרוּחַ שְׁפָתָיו יִמִּית רָשָׁע. וְהָיָה צַדֵּק אֲזוּר מִתְּנִי וְהָאֲמוּנָה אֲזוּר חֲלָצִיו. וְגַר זָאֵב עִם-כֶּבֶשׂ וְנִמְר עִם-גְּדִי יִרְבֹּץ וְעִגֹּל וּכְפִיר וּמְרִיא יַחְדָּו וְנֶעֱר קֶטָן נִהַג בָּם. וּפְרָה וְדָב תִּרְעִינָה יַחְדָּו יִרְבְּצוּ יִלְדִיָּהוּ וְאַרְיֵה כְּבָקָר יֹאכַל-תְּבֹן. וְשִׁעֲשַׁע יִנְגַּק עַל-חַר פִּתּוֹן וְעַל מְאוּרֵת צִפְעוֹנֵי גְמוּל יְדוּ הַדָּה. לֹא-יִרְעוּ וְלֹא-יִשְׁחִיתוּ בְּכָל-חַר קִדְשֵׁי כִּי-מִלֵּאָה הָאֶרֶץ דַּעַה אֶת-ה' כְּמִים לִים מְכֻסִּים. וְהָיָה בְּיוֹם הַהוּא שְׂרָשׁ יִשִּׁי אֲשֶׁר עִמָּד לְנֶס עַמִּים אֲלָיו גּוֹיִם יִדְרְשׁוּ וְהָיְתָה מִנְחָתוֹ כְּבוֹד. (ישעיהו י"א, א' - י')

הפסוקים הללו, שמהווים את הפטרת 'אחרון של פסח', מתארים את הגאולה שלמה, את המשיח. את ההפטרה הזו הנהיגו וקבעו רבותינו שבארץ ישראל בעת קום המדינה, הרבנים הראשיים הרב עוזיאל והרב הרצוג, שניהם זצ"ל, כהפטרת יום העצמאות. אמנם ההפטרה מתחילה כמה פסוקים לפני כן בתיאור מלחמה גדולה וחשובה, והשאלה היא מדוע היא אכן מתחילה שם. והנה הפסוקים -

עוֹד הַיּוֹם בְּנָב לְעַמָּד יִנְפֹף יְדוֹ חַר בַּת-צִיּוֹן גְּבַעַת יְרוּשָׁלַם. הִנֵּה הָאָדוֹן ה' צָבָאוֹת מְסַעֵף פְּאָרָה בְּמַעְרָצָה וְרָמִי הַקּוֹמָה גְּדוֹעִים וְהַגְּבֹהִים יִשְׁפְּלוּ. וְנִקְף סִבְכֵי הַיַּעַר בְּכַרְזוֹל וְהַלְבָּנוֹן בְּאֲדִיר יְפוֹל. (שם י', ל"ב-ל"ד)

ההפטרה מתחילה בעצם בסיפור מלחמתו של חזקיה מלך ירושלים בסנחריב מלך אשור המגיע להילחם עליו, ואם אכן ההפטרה של אחרון של פסח מבקשת לתאר את המשיח ואת

² ובמעט כל יוצא מרוקו יודע עד היום לספר איך סבא שלו היה ידיד אישי של המלך...

³ אמנם אוכלים בה מצה כדי לקבוע סעודה אך לא כענין בפנ"ע.

¹ ואמנם הוא מוזכר גם בשביעי של פסח עצמו בסוף הפטרת היום - "מגדול ישועות מלכו ועשה חסד למשיחו לְדוֹד וְלָרְעוּ עַד עוֹלָם (שמו"ב כ"ב נ"א), וזו מגמת ההפטרה, המשיח.

למציאות שלנו, ושהמציאות העכשווית תתבטל - זה היה קל לנו יותר להבין. זה לא קשור אלי וזה יהיה נס מלמעלה, אבל אומרים לנו שהמציאות לא מתבטלת והעולם יישאר במציאות שלו, ואותם בני אדם שאנחנו נפגשים איתם היום, על כל המשתמע מכך, נשארים כפי שהם - וברגע אחד הכל יתהפך "ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים". ואלו ההלכות שבחר הרמב"ם לסיים בהן את חיבורו ההלכתי, הי"ד החזקה, והרמב"ם כידוע הוא ריאליסט, אז איך זה קורה? לעניות דעתי זו אחת הסיבות המרכזיות שפוגעות בהפנמת האמונה במשיח אצלנו - קשה לנו להפנים שכאשר מדברים על ימות המשיח מדובר על המציאות שלנו ולא על מציאות ניסית.

בואו של סנחריב

רעי ואהובי, לצורך התשובה לשאלה הזו מתחילה ההפטרה של אחרון של פסח בסיפורו של דורו של סנחריב מלך אשור ובסיפור של חזקיהו בימי חזקיהו. ההפטרה לא מבקשת לשתף אותנו באירוע היסטורי אלא בכח שלנו להתמודד עם ההבנה ששמה הוא "אחרון של פסח". במאמר המוסגר - כאשר קבעו הרב הרצוג והרב עוזיאל ותקנו את ההפטרה הזו ליום העצמאות, אין לי ספק שזו היתה השאלה שעמדה לפנייהם והמענה לה הוא מה שאנחנו עומדים לדבר בו עכשיו.

ובכן הנה סיפורו של סנחריב מלך אשור בקצרה.⁴ האימפריה האשורית מושלת בכיפה באופן טוטאלי. כבר מזמן הם הגלו את עשרת השבטים. היה זה שלמנאסר מלך אשור, בשנה הרביעית למלכותו של חזקיהו. האימפריאליזם האשורי משנה את כל פני האזור ואת כל פני ההיסטוריה. שלמנאסר עולה על שומרון, שם מולך על ישראל הושע בן אלה. שלוש שנים לאחר מכן נלכדת שומרון. בנו של שלמנאסר הוא סרגון והוא ממשיך במלאכת אביו ומגלה את שבטי ישראל -

וַיִּגְלַח מֶלֶךְ־אֲשׁוּר אֶת־יִשְׂרָאֵל אֲשׁוּרָה וַיִּנְחֵם בַּחֲלָח וּבַחֲבוּרָה
נֶחֱרַ גִּזְזוֹן וְעָרֵי מְדִי. (מל"ב י"ח, י"א)

התכנית של מלכי אשור היא להגיע לדובדבן שבקצפת - ירושלים. בואו נתאר את הלכי הרוח בירושלים בעת ההיא, כאשר מלך אשור משתולל בדרך ומחסל את כל מה שבדרכו. הפסוקים הפותחים את ההפטרה שלנו מתארים את הגעתו של סנחריב, בנו של סרגון, כאשר הוא מתפנה ובא לכבוש את ירושלים. הוא מגיע אליה בראש צבא בן מאה שמונים וחמישה אלף חיילים (!). ישעיהו מנבא נבואות עידוד וחיזוק לעם היושב בירושלים ואומר להם שעוד יהיו ניסים גדולים -

וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יָסוּר סִבְלוֹ מֵעַל שַׁכְמָךְ וְעָלוּ מֵעַל צְוֹאֲרֶךְ
וְחָבַל עַל מַפְנֵי־שִׁמְוֹן. (ישעיהו י', כ"ז)

אלו נבואות יפות (ולהלן נסביר את משמעת הפסוק) אבל בפועל מגיע סנחריב, והנה המתואר בפסוק הבא (שמקדים להפטרה שלנו), שנשמע קצת כמו שידור של 'משדר ספורט' -

כָּאֵלֶּיֶת עֶבֶר בְּמַגְרוֹן לְמַכְמֵשׁ יִפְקֵיד כְּלָיו. עֶבְרֹ מַעְבְּרָה
גִּבְעַ מְלוֹן לָנוּ חֲרָדָה הֲרָמָה גִּבְעַת שְׂאוֹל גָּסָה. צְהִלֵי קוֹלְךָ

המצה והמרור מתארים מציאות של גלות שממנה יוצאים (לחם עוני, עבדות) ואילו היין מתאר הרחבה, פתיחת הלב, גאולה.

קושי בהפנמת עניינו של משיח

אז שאלנו מדוע פותחת ההפטרה בסיפור הנפילה של סנחריב, ונגדיר את השאלה מכיון לגמרי אחר בהלכה. הרמב"ם אומר - אל יעלה על הלב שבימות המשיח יבטל דבר ממנהגו של עולם או יהיה שם חידוש במעשה בראשית אלא עולם כמנהגו נוהג וזה שנאמר בישעיהו וגר זאב עם כבש ונמר עם גדי ירבץ משל וחידה... (הל' מלכים ומלחמות י"ב, א')

לא נתאור החכמים והנביאים ימות המשיח לא כדי שישלטו על כל העולם ולא כדי שירדו בעכו"ם ולא כדי שינשאו אותם העמים ולא כדי לאכול ולשתות ולשמוח אלא כדי שיהיו פנויים בתורה וחכמתה ולא יהיה להם נוגש ומבטל כדי שיזכו לחיי העולם הבא... (שם ד')

כלומר ההתאוות תהיה לגילוי אלוקות בלבד ולא לדברים גשמיים. אגב, גם בליל הסדר אנחנו אוכלים מצה -

עַל שׁוּם שְׁלֹא הִסְפִּיק בְּצִקָּם שֶׁל אַבּוֹתֵינוּ לְהַחְמִיץ, עַד שֶׁנִּגְלָה עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וּגְאָלָם... (הגדה של פסח)

אבל אז עדיין היינו בברירה ממצרים ויש גלות שאנחנו צריכים להתמודד איתה, ואילו לעתיד לבוא - "מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", וכל העולם ירצה לדעת את האלוקות, והעולם כמות שהוא יגיע למדרגות עליונות עד שהוא יזקק ויבקש משיח. בחסידות מוסבר שלכן נהגו לעשות סעודה דווקא ולא שיעור או דרשה - כדי שזה יחדור את הגוף, שהגשמיות תרגיש משיח - "וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דיבר".

ורק אז, לאחר מכן, יגיע גם השלב הבא שבו בעז"ה כל המציאות תתהפך, כל בעלי החיים וכו'. ונשאל שאלה שכמדומי כל אחד שמעמיק בענין ישאל את עצמו - כשאנחנו מסתכלים במציאות שלנו היום, לא תמיד נראה לנו שהכל הולך בכיוון של ביאת המשיח. לא הכל זוהר. בואו נדבר דוגרי; מה שבעצם אומרים לנו הוא 'תשמע, הגמרא אומרת וכך פוסק הרמב"ם שאין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד מלכויות בלבד, היינו שלא תהיינה מלחמות, ועם ישראל ילמד את העולם כולו תורה - ויהיו אלו אותם אנשים, עם אותו טבע, באותה מציאות, ורק לאחר מכן, יגיעו שלבים ניסיים גבוהים יותר. אבל עד אז אמנם יהיו מלחמות וניצחונות אבל המציאות תהיה כפי שאנחנו מכירים רק שהיא תהיה חדורה אלוקות ודורשת משיח', אבל בואו נהיה אמיתיים - אנחנו רואים את מה שמתרחש בעולם, בחדשות כו' - זו לא המציאות. אם אנחנו ריאליים, זה לא שם והדיבורים בעולם עדיין אינם על צדק ויושר ועוד יש מלחמות. אז מה, ככה פתאום יגיע משיח, אדם גשמי, מטר שמונים, והוא יכריז שהוא בא "לתקן עולם במלכות שד"י, וכל בני בשר יגיעו אליך להפנות אליך כל רשעי ארץ"?! אם היו מסבירים לנו שכל ימות המשיח זה מחוץ

⁴ הדברים מופיעים בספר מלכים ב', י"ח ובמקביל בספר ישעיהו (י'), שהוא הנביא שנתנבא באותה תקופה, וע"פ חז"ל הוא אף עתיד להיות בסופו של דבר מחותנו של חזקיהו המלך.

אבל זה רק סיפור הכיסוי. מה שבאמת הוא עושה ומתואר בפסוק מישעיהו שראינו לעיל ("והיה ביום ההוא יסור סובלו... וחובל עול מפני שמן", ישעיהו י' כ"ז), מתארים חז"ל - "חובל עולו של סנחריב מפני שמנו של חזקיה" (עי' סנהדרין צ"ד:) - הוא מדליק שמן בבתי המדרש ומכריח את כולם לבוא וללמוד תורה ולהתפלל. והנביא ממשיך ומתאר -

ב־ה' אֱלֹהֵי־יִשְׂרָאֵל בָּטַח וְאַחֲרָיו לֹא־הָיָה כְּמֹהוּ בְּכָל מַלְכֵי יְהוּדָה וְאֲשֶׁר הָיוּ לְפָנָיו. וַיִּדְבֹק ב־ה' לֹא־סָר מֵאַחֲרָיו וַיִּשְׁמַר מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר־צִוָּה ה' אֶת־מֹשֶׁה. וְהָיָה ה' עִמּוֹ בְּכָל אֲשֶׁר־יַצֵּא יֶשְׁכִיל וַיִּמְרָד בְּמִלְךָ־אֲשׁוּר וְלֹא עָבְדוּ. (מל"ב י"ח, ה' ז')

זה יפה מאד, אבל מה עם המלחמה? - הוא פונה את העם ואומר להם -

חֲזְקוּ וְאַמְצוּ אֶל־תִּירָאוֹ וְאַל־תַּחַתּוּ מִפְּנֵי מֶלֶךְ אֲשׁוּר וּמִלְּפָנָי כְּלִהְיֶהמוֹן אֲשֶׁר־עָמְדוּ כִּי־עָמְדוּ רַב מֵעַמּוֹ. עַמּוֹ זְרוּעַ בְּשׂוֹר וְעָמְדוּ ה' אֱלֹהֵינוּ לְעִזְרָנוּ וְלִהְלָחֵם מִלְחַמְתָּנוּ וַיִּסְמְכוּ הָעָם עַל־דְּבָרֵי יַחֲזִקְיָהוּ מֶלֶךְ־יְהוּדָה. (דברה"ו שם ז'-ח')

התיאור שם מדהים - בתוך הסנהדרין, בתוך הצבא, במקדי השילטון יש לו התנגדויות אבל העם הולך עם חזקיה!

השיר יהיה לכם כליל התקדש חג

האמת היא שהאויב האמיתי של חזקיה איננו סנחריב אלא רבשקה, יהודי מומר, מדבר עברית צחה ועדכנית, עומד על החומה ומדבר 'יהודית' אל יושבי ירושלים כדי להפחיד אותם. הוא מזלזל ב'אסטרטגיה' של חזקיה ואומר להם שהוא יביא אותם במקרה הטוב לימי הביניים או יותר נכון לתקופת האבן. הוא מבטיח שכל מי שיבוא איתו הוא ייקח אותו לאשור -

וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם רַב־שָׁקָה הֲעַל אֲדֹנָיָה וְאֵלֶיךָ שְׁלַחְנִי אֲדֹנִי לְדַבֵּר אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הֲלֹא עַל־הָאֲנָשִׁים הַיֹּשְׁבִים עַל־הַחֻמָּה לְאֶכָל אֶת־צֹאֲתָם וְלִשְׂתוֹת אֶת־[מִימֵי רִגְלֵיהֶם] עִמָּכֶם... אֶל־תִּשְׁמְעוּ אֶל־חֻזְקִיהוּ כִּי כֹה אָמַר מֶלֶךְ אֲשׁוּר עֲשֹׂר־אֶתִּי בְּרַכָּה וְצִאָו אֵלַי וְאָכְלוּ אִישׁ־גַּפְנוֹ וְאִישׁ תְּאֲנָתוֹ וְשִׁתּוּ אִישׁ מִיַּבְרֹו. עַד־בָּאִי וְלִקְחָתִי אֶתְכֶם אֶל־אַרְצְךָ כְּאַרְצְכֶם אֶרֶץ דְּגָן וְתִירוֹשׁ אֶרֶץ לֶחֶם וְכֶרְמִים אֶרֶץ זֵית יִצְהָר וְדִבְשׁ וְחִיזוּ וְלֹא תִמְתּוּ וְאַל־תִּשְׁמְעוּ אֶל־חֻזְקִיהוּ כִּי־יִסֵּית אֶתְכֶם לְאֹמֶר ה' יִצְלִלְנוּ. (מל"ב שם כ"ז-ל"ב)

הוא קורא להם לצאת מהחומה ולהצטרף אליו בכבוד אל "ארץ דגן ותירוש, ארץ לחם וכרמים, ארץ זית יצהר ודבש" - אל אשור, שם הם יחסו תחת כנפיו של המלך הטוב 'והגדול מכל אלהי הארצות, מלך אשור'. הוא מדבר אליהם עברית וזקני ירושלים נכנסים קרועי בגדים ומבקשים ממנו שידבר אליהם אשורית ולא יהודית אבל הוא צוחק על כולם וממשיך. גם חזקיה קורע את בגדיו אבל לא מתרשם ממנו אלא הולך ומתפלל את התפילה הגדולה שלו 'תפילת חזקיה' (שם). חז"ל במדרש אומרים דבר נורא - שסנחריב נופף ידו לא רק על ירושלים אלא על עוד מישהו. זה היה כזכור לביל הסדר, לביל ט"ו בניסן, תוך שהוא מתעלם מכל עצות איצטגנינוי -

הציץ רבשקה על החומה ושמע שהיו קוראים את ההלל ואמר לסנחריב חזור לאחוריק כי נסים יעשה להם בזו

בַּת־גָּלִים הַקְּשִׁיבִי לִישָׁה עֲנִיָּה עֲנֹתוֹת. נִדְּדָה מִדְּמֶנָּה יִשְׁבִי הַגְּבִים הַעֲיִזוּ. (שם י', כ"ח-ל"א)

כלומר הוא לוקח את כל הערים האלה בזו אחר זו "כביצים עזובות" (שם י"ד), כתיאורו של הנביא. הוא מלקט אותן בלי כל קושי או הפרעה. זו האימפריה הגדולה של כל העולם.

שר צבא אשור - בנו של חזקיה

וכיון שכבושה של ירושלים הוא סמלי וחשוב, הרי שהמלך עצמו מתכבד להגיע בראש הצבא לראות את המופע הגדול - עוד היום בְּנָב לְעַמֹּד יִנְפֹף יָדוֹ הָרַר בַּת־צִיּוֹן גְּבַעַת יְרוּשָׁלַם. (שם ל"ב)

ע"פ חז"ל פירוש הפסוק הוא שסנחריב מגיע לירושלים דרך אזור בנימין, והוא משקיף על העיר מרחוק. שר הצבא שלו היה יהודי מומר בשם רבשקה, שלפי דעה אחת בגמרא אף היה בנו השני של חזקיה המלך (אחיו של מנשה). לפי חז"ל התאריך של היום הזה הוא י"ד בניסן. אומרים לו היועצים והאיצטגנינים שלו שהוא חייב לכבוש את ירושלים "עוד היום" - 'אל תחכה ללילה, זה לא טוב'. בדרך כלל הוא שומע ליועצים הללו אבל כאשר הוא מתקרב לירושלים הוא רואה את 'לול התרנגולות' הקטן הזה והוא כועס - "ינופף ידו הר בת ציון גבעת ירושלים". 'את הקשקוש הזה אני חייב לכבוש עוד היום?!', והוא מחליט החלטה אסטרטגית - הלילה הוא וכל הצבא ילכו לנוח קצת, ומחר על הבוקר, כל חייל ממאה שמונים וחמישה האלף ייקחו אבן אחת בלבד 'וככה נגמור את הדבר המצחיק הזה שיש פה'. רק שנזכור שירושלים של אז היא בסך הכל עיר דוד, ככה שלכאורה הוא צודק בהערכת המצב שלו.

ירושלים באותם הימים נמצאת במצור, ברעב, ואנשי ירושלים 'אוכלים את צואתם' על החומות - כך מתואר בפסוקים. אצל יהודים כמו אצל יהודים, היוכחים לא פוסקים, וחזקיהו המלך הנערץ, הטהור והקדוש, שבימיו לא נמצא תינוק ותינוקת מדין ועד באר שבע שלא עסקו בתורה ולא היו בקיאים בידי טומאה וטהרה, הולך על שני כיוונים אסטרטגיים במקביל. האחד הוא מרד במלך אשור, שמתבטא דבר ראשון בחסימת מי הגיחון, השילוח -

וַיִּרְא יַחֲזִקְיָהוּ כִּי־בָא סִנְחַרִּיב וּפָנָיו לְמִלְחָמָה עַל־יְרוּשָׁלַם. וַיִּזְעַץ עִם־שָׂרָיו וְגַבְרָיו לְסִתּוֹם אֶת־מִימֵי הָעֵינֹת אֲשֶׁר מַחֲוִין לְעִיר וַיַּעֲזְרוּהוּ. וַיִּקְבְּצוּ עִם־רֹב וַיִּסְתְּמוּ אֶת־כָּל־הַמַּעֲיָנוֹת וְאֶת־הַנַּחַל הַשְּׁוֹטֵף בְּתוֹרֵהָ־הָאָרֶץ לְאֹמֶר לְמָה יָבֹאוּ מַלְכֵי אֲשׁוּר וּמִצָּאוּ מַיִם רַבִּים. (דבה"ו ב, ל"ה, ב' ד')

כלומר - אין סיוע הומניטרי. לא לעזה אלא לחיילי מלך אשור. תגיד, חזקיה, אתה מסתבך עם מלך אשור על מאה שמונים וחמישה אלף חייליו?! היו שם גם אנשים גדולים, כמו שבנא הסופר וסיעתו וחלק מהסנהדרין, שהתנגדו לכיון הזה של חזקיה. הוא גם מחזק את החומה -

וַיִּתְחַזַּק וַיִּבְנוּ אֶת־כָּל־הַחֻמָּה הַפְּרוּצָה וַיַּעַל עַל־הַמַּגְדָּלוֹת וְלַחֻצָה הַחֻמָּה אַחֲרֵת וַיִּתְחַזַּק אֶת־הַמְּלוֹא עִיר דָּוִד וַיַּעַשׂ שֵׁלַח לְרֹב וּמַגְנִים. (שם ה')

להכין את כל המציאות באופן כזה שמה שהיום איננו ריאלי - מחר יהיה ריאלי לחלוטין, ובאופן ריאלי האלוקות מתחילה להתגלות ולחדור אותך כדי שתהיה בן חורין.

אחרון של פסח הוא סיום "זמן חירותנו". על הפסוק -

...והמִכְתָּב מִכְתָּב אֱלֹהִים הוּא חֵירוּת עַל-הַלְחָת. (שמות ל"ב, ט"ז)
אומרים חז"ל שאלו הם הלוחות הראשונים שהיו חרותים מצד לצד. לא כתובים ולא חקוקים אלא חרותים, עד שהאותיות מ"ם וסמ"ך בנס היו עומדים, כלומר הכל אלוקות. אין יישות עצמית. אז למה זה אבנים? - כי ההכנה למשיח, המופלטות של המימונה והיין של סעודת משיח והפסח שמכין את המשיח, זה איך בעולם שכמנהגו נוהג, משיח הופך לאט לאט לדבר שאני בטבעי יכול לקלוט אותו - וזה יכול להתרחש מיד, גם אם עברו אלפיים שנה מאז. ואתה מסתכל ריאליית ואומר - 'אבל איך זה יכול להיות? הרי חצי עולם מדבר על מלחמות, על מה אתה מדבר? איזה "וכתתו חרבותם לאיתים"? איזה "נמר עם גדי עם גדי ירבץ" ואפילו כמשל ולא כנמשל?' - לכן מתחילה ההפטרה ב"עוד היום בנוב לעמד ינופף ידו הר בת ציון גבעת ירושלים".

מי שאומרים בסוף ליל הסדר את הפיוט הנפלא של "קרב יום אשר הוא לא יום ולא לילה" מכיר את התיאור השלם של מה שהיה בלילות הסדר בהיסטוריה, והוא מתאר שם גם את סנחריב שמגיע לירושלים -

יַעֲזַב מִחֶרֶף לְנוֹפֵף אֹוֵי הַכִּבְשֶׁת פִּגְרֵי בַלְיָה / כָּרַע בַּל וּמְצַבּוּ
בְּאִישׁוֹן לֵילָה

אגב, המשך ההיסטוריה של אשור ברור - סנחריב בורח אחרי מות חייליו בירושלים חזרה לאשור ושם דואגים החברה כבר להוריד לו את הראש ולהפריד אותו מחייו ואשור נופלת, ואחד מהמפקדים בצבא ששמו נבוכדנצר משתלט על העסק... ושוב אנו עתידים להיבחן בשאלה האם נסמוך על בבל, והתשובה לצערנו היתה 'כן', וכך הגענו לחורבת הבית הראשון ולגלות.

"עוד היום בנוב לעמוד" שבא אחרי הפסוקים שנשמעים כמו שידור ספורט שברור שאשור גומרים את כולנו כמו "ביצים עזובות" - האם יכול להיות שמחר בבוקר יהיו פה סביבנו מאה שמונים וחמישה אלף פגרי חיילים אשורים ועולם שלם יתהפך? וכמה זה מדהים - מה יצא לרבשקה מהמומרות שלו? מה יצא, להבדיל להבדיל, לעם ישראל מההתחננות שלו למלך אשור? מה יצא למלכי יהודה, לצדקיהו, מההתחננות שלהם למלכי בבל? ולעומת זאת בואו נראה מה יצא לחזקיה ולעם ישראל מהעמידה מול מלך אשור -

וַיֹּשְׁעַ ה' אֶת-יְחִזְקִיָּהוּ וְאֶת יִשְׁכָּי יְרוּשָׁלַם מִיַּד סִנְחַרְיָב מֶלֶךְ-
אֲשׁוּר וּמִיַּד-כָּל וַיְנַהֲלֵם מִסְבִּיב. וְרָפִים מְבִיאִים מִנְחָה לְ-ה'
לְיְרוּשָׁלַם וּמִגְדָּנוֹת לְיְחִזְקִיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה וַיִּנְשָׂא לְעֵינָי כָּל-
הַגִּוִּים מֵאֲחֵרֵי-כֶן. (מל"ב שם כ"ב-כ"ג)

איך מתקדם עולם "בית תפילה לכל העמים"? שמעתי פעם יהודי חשוב שאמר - 'אם הרמב"ם החליט להכניס את המשיח לחיבור ההלכתי שלו, ומי שלא מאמין במשיח הרי לא מאמין ב"ג עקרים של הרמב"ם, אז למה הוא הכניס את זה רק בסוף בפרקים האחרונים?', והוא ענה תשובה מדהימה - 'אין אלו

הלילה, והיה מבזה על הדברים דכתיב ינופף ידו הר בת ציון. (ילקו"ש, אסתר, תתנ"ח)

רבשקה שמע את ההלל של ליל הסדר! ישעיהו ניבא להם כבואה שהם לא הבינו כנראה -

הַשִּׁיר יִהְיֶה לְכֶם כְּלִיל הַתְּקֵד-שִׁחָג וְשִׁמְחַת לְכָב כַּהֲוִלָה
בְּחִלְלֵי לְבָוֵא בְּהִרְהוּ אֶל-צוּר יִשְׂרָאֵל. (ישעיהו ל', כ"ט)

אולי היה מי שהבינו את זה כבואה אפוקליפטית אבל הוא התכוון שבחצות הלילה של ליל ט"ו אוכלים בירושלים את האפיקומן - לא את המצה אלא את הקרבן, על השובע - ואז שרים את ההלל, ורבשקה שומע את קריאת ההלל ומזהיר את מלכו סנחריב - 'אין זה לילה טוב עבורנו'. זה אולי אחד המדרשים הכי מצמררים שיש - האם אותו ישראלי מומר נזכר אז בניגונים מבית אבא של ליל הסדר? וסנחריב מנופף את ידו לא רק על ירושלים אלא על אותו ישראל מומר שהלך לקראתו, שהפך להיות חלק ממנו, וכפי שאביו וסבו לקחו את כל שבטי ישראל שניסו להתחנן למלך אשור - גם הישראל המומר הזה מתבזה ע"י מלך אשור שצוחק עליו כעת.

בליל הסדר בחצות הלילה אומרים הלל. זהו הלילה היחיד בכל השנה שיש בו הלל. רבשקה פתאום מרגיש שהיהודים האלה יכולים להפוך לילה ליום. אסור לומר הלל בלילה אלא רק ביום, אבל ליל הסדר איננו לילה, ורבשקה מחבר את מה שאמרו האיטצגנינים עם מה שעולה בזיכרונו מילדותו, ובוודאי אם אכן הוא בנו של חזקיה. ואיך הכל מסתיים? -

וַיֹּשְׁעַ ה' אֶת-יְחִזְקִיָּהוּ וְאֶת יִשְׁכָּי יְרוּשָׁלַם מִיַּד סִנְחַרְיָב מֶלֶךְ-
אֲשׁוּר וּמִיַּד-כָּל וַיְנַהֲלֵם מִסְבִּיב. (דבה"י שם כ"ב)

מגיע מלאך ה' ומכה את כל מאה שמונים וחמישה אלף החיילים שנמצאים שם וכולם מתים. היו תקופות שזה היה נשמע משהו ניסי כזה, לא ריאלי. נניח שהיינו חושבים על נסראללה יום לפני שהורידו אותו, יום לפני סוריה שהתפרקה, ובעז"ה על איראן שתפורק ותימחה בקרוב - היו אומרים לנו 'אתם לא נורמליים, לא ריאליים'.

דיברנו על העם בירושלים, על סנחריב ועל רבשקה - ומה עשה חזקיה עצמו באותו אירוע, באותו לילה? חז"ל אומרים -

עַמֵּד חִזְקִיָּהוּ וְאָמַר: אֲנִי אֵין בִּי כַח לֹא לְהַרוּג וְלֹא לְרַדּוּף
וְלֹא לִדְמוּת שִׁירָה. אֲלֵא אֲנִי יִשָּׁן עַל מַטְתִּי וְאֵתָה עוֹשֶׂה. (איכ"ר ד', ט"ו)

המצב הוא כזה שגם תהילים לא יעזרו פה (ואת תהילים כתב סבא של סבא שלו. הוא מכיר את העוצמה של המזמורים הללו). 'אני הולך לישון, ואתה ריבונן של עולם תפעל'. זה הביטול מוחלט ביותר שמתאר את "וחובל עול מפני שמן".

עולם כמנהגו נוהג - ומשיח בא

תחילת ההפטרה של אחרון של פסח מתארת שהעולם ב"ד בניסן באותה שנה, ובט"ו בבוקר - היה אותו עולם. האנשים אותם אנשים, האופוזיציה אותה אופוזיציה, ובכל זאת מאה שמונים וחמישה חיילי אשור נגפו. כדי לקרוא את ההפטרה הזו של "ויצא חוטר מגזע ישי... ונמר עם גדי ירבץ" אתה חייב להתחיל בהפנמה שגם בעולם שכמנהגו נוהג, הקב"ה יכול

משיח בשר ודם

וההפטרה מסתיימת בפסוק -

הַנֶּה אֶל יְשׁוּעָתִי אֲבִטָּח וְלֹא אֶפְחָד כִּי־עָזַי וְזַמְרַתִּי יֵה ה' וַיְהִי־לִי לִישׁוּעָה. (ישעיהו י"ב, ב')

כמה נפלא שזהו הפסוק שאנחנו פותחים את השבוע בכל שבוע, כי במוצאי שבת אנחנו לפעמים מתחילים לפחד. הרי במהלך השבת הייתי בעולם הבא, "מעין עולם הבא", והנה אנחנו בפתחו של שבוע חדש, ימי מעשה, ואומרים לנו "אל תירא עבדי יעקב, אל תירא". הפסוק הזה הוא פסוק של חזקיהו ושישעיהו מלביש על הכוחות של חזקיהו ושל העם בירושלים שניצח את אותו חלק בסנהדרין ובהנהגה שחשבו שזה לא ריאלי. הדבר הריאלי ביותר הוא אמונה של יהודי ולא משנה מה גודלו של השטריימל שלו או אם אין לו שטריימל בכלל. זה לא משנה מה עושה אותה בחורה שם, כי מאותה מנהרה היא מגלה לנו מה זה "חובל עול מפני שמן", מהו אותו "שמע ישראל" שאלי שרעבי מדבר עליו, מה זה שמנו של חזקיהו.

הכח המדהים הזה שהופך את הדבר הזה ומממש אותו בגשמיות - אין בין עולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד מלכויות. עומק הרעיון של "עולם כמנהגו נוהג" הוא שאנחנו מחזירים את זה בעולם שכמנהגו נוהג, ואז, מתוך ה-"אני ה' בעיתה" נביא את העולם ל-"אחישנה" גדול, ל"נמר עם גדי ירבע" לא רק כמשל אלא לנמשל. אבל כעת נדרש להפנים האם אתה מאמין שיכול להיות כבר בעולם שכמנהגו נוהג שתימלא הארץ את ה' והעולם ידבר אחרת. זו העבודה של האמונה במשיח ולשם לוקח אותנו פסח. ליל הסדר נגלה עלינו מלך מלכי המלכים הקב"ה בכבודו ובעצמו, ומשם אנחנו מושכים לרגעים הגדולים של מעמד של קולות ולפידים, ולעולם גדול שבעז"ה יגיע בעתיד הרחוק, אבל לשם אנחנו עוברים דרך שביעי של פסח, אחרון של פסח וחודש אייר, ענייניו וגאולתו, רפואת אייר - ובבירורים האלה אנחנו מגלים שבמציאות אנחנו יכולים לראות ריאלית איך עולם ריאלי מתהפך "ויכירו וידעו כל יושבי תבל כי לך תכרע כל ברך, תשבע כל לשון", ואנחנו ודרכנו נביא לשם - עם מופלטות, עם כוסות של יין ועם האמונה הזו שזה חודר את הגשמיות, ורק אז יוכלו לבוא גם השלבים שאחר כך.

אצל הרמב"ם אין ויתור - מי שלא מאמין במלך המשיח כופר בתורה, במשה רבנו ובכל הנביאים הבאים אחריו. מלך המשיח אצל הרמב"ם הוא מלך בשר ודם, עם ידיים ורגליים, שמגלה בגשמיות איך העולם מתהפך, ואז עולם שלם יוכל להכין את עצמו לגודל העליון הזה שאלי נגיע אי"ה במהרה בימינו בעגלא ובזמן קריב ממש.

שני הפרקים האחרונים. הרמב"ם אמר שכל הי"ד ספרים שהוא כתב - הם ההקדמה לזה. והאמת היא שכל הרלוונטיות של רוב ארבעה עשר הספרים שהוא כתב היא כמעט רק כששני הפרקים האלה מתקיימים! האם שמנו לב כמה מהמצוות רלוונטיות לפני שהמשיח מגיע? האם ספר ויקרא הוא למעשה היום? קרבן פסח? קצירת העומר? - הכל תיאוריות, גלות.

גלות אמיתית היא איננה להבין ש-185 אלף חיילים לגבי הקב"ה היא כמו שקית לגו. גלות היא להיות שבוי בריאליה. וכשאנחנו מדברים על שבויים אנחנו חושבים על כל אותן ילדות מופלאות שהיו בשבי החמאס - אגם ברגר, ספיר כהן ועוד - שגילו מהי אמונה, באוכל, בגוף, דווקא שם. במופלטות.

להפוך את האמונה לריאליה

זאת מימונה. כשהגויים באים אל היהודים והרב היהודי מברך אותם והם מבינים שאת כוחו לברך הוא קיבל מלהיות חזקיהו וירושלים בשבעת ימי הפסח, או בשמונת הימים בגלות - אל תיפגשו איתנו ואנחנו לא אתכם, ואז גם אם עדיין לא נגיע לירושלים הבנויה - נעשה בבית 'כאילו' עם המופלטות, נתלבש כמו כהנים גדולים, נעשה הצגה שהיא האמת הכי גדולה. זה מדהים איך יהודים בכל העולם עשו את המנהגים הללו שתכליתם אחת - בסעודת משיח שעה לפני שמסתיים השמיני של פסח ובמימונה שעה אחרי - איך זה קרה? אין לי ספק שבליובאוויטש וברוסטוב לא עשו מימונה לא בגלל שלא היו להם מופלטות אלא מפני ששם לא היה גוי הגון להזמין. שם עדיף היה לעשות סעודת משיח בשקט ולדאוג שאף אחד לא יבוא להרוג אותך... אבל הכוונה היא אותה כוונה, כי הדרך להביא את העולם כולו, גם את הנמר והגדי, את הנחש הצפעוני והפתן, עוברת דרך ההבנה היסודית הזו ש-"חובל עול מפני שמן"; אני מכין את עצמי, דהיינו אני מכין את 'לחם האמונה' ואת 'לחם הרפואה'. אני אוכל את המצות האלה, מתחזק במובנים הללו והופך אותם להכי ריאליים. כן, אני גם סותם את מי הגיחון ומבצר את חומות העיר, והולך להילחם - אבל אני יודע שאין דבר ריאלי יותר מלמצוא בבוקר מאה שמונים וחמישה פגרים, כי אני אומר הלל בחצות הלילה.

אחרון של פסח אינו נוהג בארץ ישראל, אבל אין לי צל צילו של ספק שזה המנהג הכי חזק אצלי ביום העצמאות - ואפשר להתווכח מבחינה הלכתית על ברכה, לילה, הלל וכו' - אגב, אין שום בעיה הלכתית או איסור לקרוא פרק י', ו"א, ו"ב בכל יום ובטח ביום שבו אומרים לנו - 'היום הוקם צבא הגנה לישראל, היום הוקמה המדינה'. זה דבר נפלא ומדהים, אולי הכי חשוב שיכול להיות, שתם עידן השפל של היהודים בעולם וכו' ברוך הוא וברוך שמו - אך אל לנו להתבלבל, ואנחנו קוראים על סנחריב ועל חזקיהו ויודעים שחובל עול - עולו של סנחריב, מפני שמנו של חזקיהו.

השיעור מוקדש
לזכות עם ישראל, להנצחת ושמירת חיילי צה"ל, לחשבת החטופים מחזרה
ובשלוש, לחשבת כל הנפלים לקבר ישראל, לשלוש כל חיתומים וחאלמנות,
לע"נ כל הנפלים על קידוש ה' בארצנו המחלוקת
ולע"נ יידינו בנימין בן שושנה ז"ל
והתבדיל
לרפואת כל הפצועים והחולים ובתוכם
עמרם בן איירח חייה, פאני פרוחה בת אסתר, חוריה בת אורית
וליווג הגון ליעל רחל בת אריאל אסתר תחי'
להקדישת שיעורים ניתן לפנות בחזרת וואטסאפ לענאטא - 054-7500516